

ZBIGNIEW BABICKI

Wydział Nauk Pedagogicznych

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Warszawa

Forum Pedagogiczne
2017/2

Wpłynęło: 10.04.2017

Zatwierdzono do druku: 12.05.2017

DOI: 10.21697/fp.2017.2.10

SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA W ZAŁOŻENIACH I DZIAŁANIACH SPRAWIEDLIWEGO HANDLU

Streszczenie: Sprawiedliwość społeczna należy do uniwersalnych, bardzo żywotnych, a zarazem spornych wartości, obecnych w różnych doktrynach politycznych i społecznych oraz wyobrażeniach i kryteriach oceny stosunków gospodarczych. Sprawiedliwość społeczna rozumiana jest jako coś, co się człowiekowi należy za wykonaną przez niego pracę lub ze względu na jego szczególne zasługi. Wyrazem idei sprawiedliwości społecznej jest sprawiedliwy handel, ponieważ opiera się on na zasadach równości, szacunku i sprawiedliwości wobec pracy producentów i pracowników z krajów rozwijających się. Sprawiedliwy handel jest partnerstwem w handlu międzynarodowym zbudowanym na dialogu, przejrzystości i wzajemnej uczciwości.

Słowa kluczowe: sprawiedliwość społeczna, sprawiedliwy handel, równość, pomoc rozwojowa.

Wstęp

Sprawiedliwość (łac. *iustitia*) jest określana jako podstawowa zasada stosunków społecznych polegających na jednakowym traktowaniu wszystkich osób należących do określonej społeczności, ze względu na te cechy, które są dla wszystkich wspólne, a także z powodu tych, które są odmienne; jako cecha osobowości wyróżniająca się w postępowaniu jednej osoby względem innych osób, zgodnie z regułą: „oddaj każdemu, co mu się należy” (Witczak 2013, s. 724). Pojęcie sprawiedliwości społecznej pojawia się głównie w kontekście oceny stosunków i instytucji społecznych występujących w społeczeństwie i między społecznościami; jest ściśle związane z problematyką nierówności społecznej i materialnej, uznawanych za objaw niesprawiedliwości społecznej. Dlatego też sprawiedliwość społeczna i zagadnienia równości są pojęciami bliskoznacznymi (Szarfenberg 2006, s. 933).

Koncepcje sprawiedliwości społecznej

Istnieje wiele różnych teorii i koncepcji sprawiedliwości społecznej, włącznie z taką, która odmawia sprawiedliwości społecznej racji bytu ze względu na bardzo negatywne konsekwencje społeczne i polityczne (Hayek 1976). Nie wdając się w szczegółową analizę tych koncepcji, warto jednak przywołać teorię sprawiedliwości Johna Rawlsa, która w opinii wielu badaczy dała nowy impuls i ożywiła dyskusję w tej kwestii.

J. Rawls, podobnie jak John Locke, Jean Jacques Rousseau czy Immanuel Kant, jest przedstawicielem nurtu umowy społecznej. Jednak umowie społecznej w jego ujęciu nadany zostaje odmienny wymiar, niż miało to miejsce w poglądach wymienionych myślicieli. Zasady teorii sprawiedliwości J. Rawlsa są oparte na konstrukcji nazwanej przez niego pierwotnym położeniem. W konstrukcji tej jednostki same ustalają strukturę społeczną, której element stanowią. J. Rawls wymienia dwie zasady sprawiedliwości, która ma być zachowana:

- 1) każda osoba powinna mieć równe prawo do możliwie najrozleglejszego całościowego systemu równych podstawowych wolności, które dają się pogodzić z takim samym systemem wolności cechującym wszystkie pozostałe osoby;
- 2) społeczne i ekonomiczne nierówności powinny być tak rozłożone, aby przynosiły osobom również najgorzej sytuowanym możliwie największe korzyści, jakie da się pogodzić z zasadą sprawiedliwych oszczędności i wiązały się z urzędami i pozycjami dostępnymi w warunkach autentycznej równości szans dla wszystkich (tzw. zasada różnicy).

Ponadto omawiany autor wyróżnia dwie reguły priorytetowe. Pierwsza orzeka, że zasady sprawiedliwości powinny być uszeregowane w porządku leksykograficznym i dlatego wolność może być ograniczana tylko z uwagi na jej dobro. Odnośnie do ograniczenia wolności mogą zachodzić dwa przypadki: po pierwsze, zmniejszenie zakresu wolności musi wzmacniać całościowy system wolności, z którego korzystają wszyscy, i, po drugie, niejednakowy zakres wolności musi być do przyjęcia przez tych, których wolność jest ograniczana.

W drugiej regule priorytet dotyczy sprawiedliwości w stosunku do efektywności i dobrobytu. Zgodnie z nią zasada sprawiedliwości musi poprzedzać zasadę efektywności i zasadę maksymalizowania sum korzyści, a zasada autentycznej równości szans – zasadę różnicy. Również tutaj mogą zachodzić dwa przypadki: po pierwsze, nierówności szans mają powiększyć szanse tych, których możliwości są ograniczone, i po drugie, nadmierna stopa oszczędności w ostatecznym rachunku musi łągodzić obciążenia tych osób, których oszczędności najbardziej dotyczą.

Ogólna koncepcja sprawiedliwości społecznej mówi, że wszelkie pierwotne dobra społeczne – wolność i szanse, dochód i bogactwo, a także to, co stanowi podstawę poczucia własnej wartości – mają być rozdzielane równo, chyba że nierówna dystrybucja któregośkolwiek z tych dóbr bądź ich wszystkich jest z korzyścią dla najmniej uprzywilejowanych (Porębski 1999, s. 159; Rawls 1971). J. Rawls